

BARA REVA: *Odbrana i poslednji dani*

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

CRTA:

BARA REVA: *Odbrana i poslednji dani*

Ova studija slučaja je deo zajedničkih napora Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Nacionalne koalicije za decentralizaciju (NKD), Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Partnera za demokratske promene da podstaknu veće učesče građana u odlučivanju kroz inicijativu „Građani imaju moć”. Izrada ove studije omogućena je uz podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj studije je isključivo odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove USAID-a ili Vlade SAD.

NACIONALNA
KOALICIJA ZA
DECENTRALIZACIJU

BCBP

**PARTNERI
SRBIJA**

„Kad bi čovek prislonio glavu uz zemlju“ – piše Danilo Kiš u „Peščaniku“, i to „čovek sa sluhom psa, mogao bi čuti neko tiho, jedvačujno žuborenje, kao kad se preлива voda iz jednog suda u drugi ili pesak u peščaniku – tako bi se nešto moglo čuti, sa uvom pripijenim uz tle, sa mislima koje svrdljaju u dubinu zemlje kroz geološke naslage, do mezozoika, do paleozoika, kroz naslage peska i guste ilovače, svrdljaju kao korenje nekog džinovskog stabla, kroz naslage mulja i kamenja, kroz naslage belutka i gipsa, kroz naslage mrtvih školjki i puževa, kroz tresetne naslage ribljih krljušti i kostura, kroz kosture kornjača i morskih zvezda, i morskih konjica, i morskih čudovišta, kroz naslage ćilibara i finog peska, kroz naslage morskih trava i humusa, kroz guste slojeve algi i sedefastih školjki, kroz naslage krečnjaka, kroz naslage uglja, kroz slojeve soli i lignita, kalaja i bakra, kroz naslage srebra i zlata, kroz slojeve cinka i pirita, jer tu negde, na dubini od nekoliko stotina metara, nalazi se lešina Panonskog mora, ne još sasvim mrtva nego samo pridavljena, pritisnuta sve novim slojevima zemlje i kamenja, peska, gline i kalofonijuma“ [1].

Ako bi taj isti čovek, čovek sa sluhom psa, prislonio glavu na zemlju Reve, kuda je pre 600 milenijuma Panonsko more oteklo dolinom pradunava, čuo bi u dubinama komešanje tercijskih sedimenata, onih iz gornjeg miocena – panona i pliocena. Iznad njih se nalazi 20 metara kvartarnih sedimenata iz pleistocena i holocena. A potom: nasipi i nasuto tlo, kao i „deponije lokalnog karaktera i manjeg rasprostranjenja“. Međutim, podigne li glavu sa zemlje, taj čovek će, iako i dalje opčinjen zvucima duboke istorije, jasno videti da deponije Reve nisu lokalnog karaktera niti manjeg rasprostranjenja. Naprotiv: reč je o stotinama hiljada kubnih metara šuta, u visini od najmanje sedam metara.

Da su deponije Reve „lokalnog karaktera“ konstatovano je u „Planu detaljne regulacije privredne zone između saobraćajnice SMT, Pančevačkog puta i Dunava, gradske Opštine Palilula“ [2]. Taj je dokument, međutim, objavljen u decembru 2018. godine, od kada se reljef posve promenio. Godinu dana nakon objave Plana u „Službenom listu Grada Beograda“ Google Earth beleži kako se u zelenilu Reve pojavljuje bela fleka. Ona potom raste, sve više i više, gutajući floru i faunu koja joj se našla na putu. „Kao tumor“, kažu aktivisti iz Pančevačkog rita.

„Kad čovek prisloni glavu na tle, uz vlažnu zemlju“ – nastavio bi Kiš – „može se čuti njeno dahtanje, njen produžen ropac“.

Uvežbati ton

„Radim kao poslovna sekretarica, a inače sam građevinski tehničar. U istoj firmi sam već godinama, ne volim da menjam okruženje i ljude. Kad vidim da mi neko odgovara – to je to, to je presudno“, kaže Ana Džakić iz Bele čaplje, udruženja koje je pokrenula sa svojim komšijama i prijateljima iz naselja Braće Marić. „Lepo je to naselje, na mnogo lepom mestu, blizu si grada a opet nekako izolovan. Mnogo je potencijala, priroda je sjajna, a sama blizina Dunava mnogo znači. Međutim, infrastruktura ne postoji, pa smo videli da neke stvari moramo da radimo sami“.

Ana je, dakle, i sekretarica i aktivistkinja. Živi u Braće Marić, naselju koje i jeste i nije Krnjača, u Pančevačkom ritu koje je i Vojvodina i Beograd, nadomak Reve koja je i prirodna oaza i deponija. Ova identitetska šarenila i previranja zapravo se veoma dobro uklapaju, i samo je jedan element suvišan: Reva kao centar za istovar otpada.

Udruženje Bela čaplja zvanično je registrovano 2018. godine, ali suštinski postoji mnogo duže, godinama pre nego što se čaplja izlegla. Skrolovanje kroz fotografije akcija na Fejsbuku dovodi nas do 2011. godine, kada su saborci iz Krnjače čistili priobalje Dunava u okviru akcije „Očistimo Srbiju“. „Znamo se od ranije. Ja sam pomalo 'dođoš', doselila sam se 2002, a moje kolege su tu starosedeooci i znaju se čitav život“, priča Ana. Ekipa je raznolika: jedan aktivista se inače bavi popravkom automobila, drugi iznajmljuje agregate, treći može rukama da napravi šta god poželiš... Nabrajamo, tako, različite profile, ali ne stižemo do pravnika. Ko se onda obraća institucijama, ko sastavlja dopise, pritužbe, prigovore?

„Sve to sama radim, učila sam u hodu. Nemam pravnika, ali se u suštini sve može pronaći na internetu. Ako postoji sumnja da neka institucija nije obavila posao za koji je nadležna, ili da je prekršen neki zakon – sve lepo stoji na internetu. Pročitaš te informacije i vidiš na koju foru bi mogao da ih sateraš u ćošak“, kaže Ana. Dodaje da se vidi razlika u njenim mejlovima s početka i onima koje šalje sada: „Najpre sam dopise slala dosta stidljivo, počinjala sa 'Oprostite, možete li...', a sada sam mnogo konkretnija. To ne znači da će moja molba uvek biti uspešna, ali potrebno je uvežbati ton kojim se obraćaš. Kada je krenula odbrana Reve, za pola godine sam svašta naučila. Uz to, CRTA nam je pružila onlajn obuku koja mi je zaista značila. Mnogo je lakše kada dobiješ informacije od nekog ko je stručan. Stekneš drugu sliku i više samopouzdanja, što je veoma bitno“.

Ciljevi Udruženja Bela čaplja su unapređivanje zaštite životne sredine, edukacija građana, a posebno dece i mladih o značaju čuvanja i zaštite životne sredine, sopstvenog zdravlja kao i flore i faune Republike Srbije. Udruženje organizuje aktivnosti na rehabilitaciji ugroženih područja, kao i javno zalaganje za promenu navika u pogledu korišćenja i čuvanja prirodnih resursa i postupanja sa otpadnim materijalima.

U lavirintima komunikacije s državnim institucijama Bela čaplja se prilično dobro snalazi. Ana izdvaja iskustvo sa Šumama Srbije, tačnije sa Šumskom upravom Rit, koja je – prema zvaničnim podacima [3] – zadužena za šumsku površinu od skoro 4.900 hektara, po

čemu je druga u Beogradskom šumskom gazdinstvu, iza Lipovice. „Ta šuma ide tik uz našu najdužu ulicu. Počeo je da raste niski bagremac koji nam je suzio put, pa nismo mogli da se krećemo, mimoilazimo. Poslali smo molbu šumskoj upravi da pošalju traktor s tarupom da to sredi, nakon čega nas je šef uprave zvao na sastanak, a u takvim situacijama zaista ne znaš šta da očekuješ. Ispostavilo se da je čovek bio veoma pristojan, da mu se svidela ideja i da nije bio ni najmanji problem da dođu da nam to istarupiraju. Posao su obavili posle dva dana i mi smo dobili oblast koja može da se koristi za različite aktivnosti. Ljudi tu redovno dolaze da džogiraju ili da prošetaju psa“. Direktor Uprave se u međuvremenu promenio, ali Uprava i dalje svake godine šalje mehanizaciju da sredi područje uz put. Treba li ih podsećati na taj dogovor ili dolaze samoinicijativno? „Podsećam ih. Koliko god da je neko dobar, moraš da ga podsetiš“.

Bela čaplja je dobro iskustvo imala i sa Vodoprivrednim društvom „Sibnica“, koje je zaduženo za vodene površine u Pančevačkom ritu, uključujući crpne stanice, dunavski nasip, kanalsku mrežu, cevnu drenažu, mostove, propuste, ustave i zaštitne šumske pojaseve [4]. Kanal je, kako tvrde u udruženju, godinama bio neuređen. Aktivisti su i sami pokušavali, u okviru radne akcije, da očiste mulj i trave, ali je 30 ruku za puno radno vreme uspeo da sredi tek dvadesetak metara kanala. „Imali smo upalu mišića narednih sedam dana, a praktično ništa nismo uradili. Kada se Sibnica pojavila sa svojim mašinama i to počistila, onda smo videli kako bi sve to trebalo da izgleda kada bi se radilo po protokolu“, kaže Ana. Kanal će još neko vreme biti uredan, ali šta raditi sa travom na nasipu, čije je košenje predviđeno samo dva puta godišnje? Meštani Braće Marić smatraju da je to nedovoljno, jer je veliki broj kuća izgrađen baš uz nasip, pa kada trava „naraste do ramena“ iz nje izlaze glodari i zmije. Sibnicu, za to vreme, more sopstvene brige, pre svega zastarela mehanizacija, nedostatak mašina, starosna struktura zaposlenih, ali i loša komunalna infrastruktura u naseljima, zbog koje su melioracioni kanali postali otvoreni kolektori otpadnih voda [4]. Odnos Sibnice i Bele čaplje bio je kao u igri toplo-hladno, ali Čaplja uspeva da temperaturu održi u plusu: „Sa Sibnicom smo se odavno upoznali: prvo razbiješ led, pa se posvađate, pa se pomirite i onda na kraju dobro sarađujete“.

Akcija na Revi

Sve se – barem tako deluje – promenilo preko noći. Verovatno je do maja 2021. u Srbiji bilo mnogo onih koji nikada nisu čuli za Revu, ali je krajem tog meseca ova bara barem na nedelju dana postala toponim broj jedan. „Svetlana Bojković ispred kamiona u odbrani bare Reve“, „Ceca Bojković telom štitila baru Reva“, „Ceca Bojković brani baru Revu, stala ispred kamiona sa šutom“, „Svetlana Bojković sa građanima brani baru Reva u Krnjači“, „Ceca Bojković svojim telom sprečila istovar šuta u baru Reva!“. Bila je to nesumnjivo udarna vest. Poznata glumica je stala ispred kamiona, nasmejala se i mahnula vozaču desnom rukom. Taj potez za bolji život označio je kraj utakmice za koju mnogi nisu ni znali da se vodila.

„Bara Reva je jedinstvena ekološka oaza u kojoj deponija otpada preti da preraste u ekološku katastrofu. To je stanište biljnog i životinjskog sveta, a u blizini žive i ljudi. Sve to biva poremećeno jer se tu svakodnevno istovaruju na tone šuta. Ako o prirodi i životnoj sredini ne vode računa oni koji su za to zaduženi, onda svoje okruženje moramo da štitimo mi građani. Ekološki pokret u Srbiji bi trebalo da se što više omasovi“, izjavila je tada glumica [5]. Nju je u Revu dovela upravo meštanka Braće Marić, koja radi kao novinarka za televiziju srpske dijaspole.

Svetlana Bojković je mahnula poslednjem kamionu koji je došao s namerom da u zelenu oazu istrese gomilu šuta, ali problem je što su tom, osujećenom pokušaju, prethodile stotine i stotine uspešnih pokušaja. Kamioni su mesecima istovarali građevinski materijal, zbog čega se u području Reve stvorila naslaga debela sedam do osam metara. To su, ilustracije radi, dva afrička slona, jedan na drugom, ili visina Nikole Jokića pomnožena sa četiri. Ono što na satelitskim mapama deluje kao bela fleka zapravo je mnogo više od fleke. Fleka bi se dala obrisati, ukloniti, ali šta raditi sa hektarima utabane planine šljunka, peska, blokova, maltera, koja podseća na betonirane reaktore Černobilja i Fukušime? Postoji li opcija „Rewind“? Film bi možda mogao da se pokrene unatrag kada bi kamioni došli i utovarili ono što su prethodno nasuli, ali bi takav proces bio neopisivo skup, pa mu se zapravo niko i ne nada. To bi značilo da je šteta zaustavljena, ali i nepopravljiva.

Ana Džakić objašnjava pozadinu ovog ekocida: „2018. je sprovedena prenamena tog prostora iz ekološkog područja međunarodnog značaja u privrednu zonu. Zašto? Nekome se verovatno dopala ta oblast, jer ona i jeste interesantna na mnogo načina. Tu je bio i centar za odlaganje građevinskog otpada, ali je njihov krajnji cilj da izgrade luksuzni stambeni kompleks. To smo shvatili nakon najavljenog protesta, kad nas je direktor za reciklažu iz Gradske čistoće pozvao na sastanak. Nisam htela da idem, ali su otišle moje kolege iz udruženja i advokatica koja je tada bila u Udruženju Kotež, s kojim smo i krenuli u protest. On im je rekao 'Neće ta drobilica ni raditi mnogo, tu će biti kompleks najluksuznijih stanova'. Šut se izbacivao, a poenta je bila da se taj teren izniveliše, da se sleže pet godina, pa da postane građevinsko zemljište na kojem će se zidati objekti. Mi smo ih sabotirali i uspeli u tome, ali ne verujem da je tu kraj. Oni opet mogu da urade ono što su zamislili, ali ja sam optimista, mislim da dobro uvek pobeđuje“.

Bela čaplja je danima pre završnice blokade „opsluživala teren“: dovozili su i odvozili aktiviste, brinuli se o hrani, dežurstvima, javnoj kampanji. Naglo je poraslo i interesovanje medija za Revu, pa je Ana – priznaje – morala u nekoliko navrata biciklom da pobegne s posla kako bi došla do nasipa i razgovarala s novinarima. Akcije nisu prestale ni s početkom leta, jer su se za problem Reve zainteresovali i međunarodni akteri. Ugroženo područje je krajem avgusta posetio Tomas Vajts, ko-predsednik Evropske zelene stranke. Tog dana su u Beogradu bila 34 stepena u hladu. Bela čaplja je spakovala u kombi dva montažna paviljona, stolove sa klupama i alat: „Sedamo, dolazimo pre svih njih, donosimo sve naše 'skalamerije', i sve u sekundi biva spremno kao za filmski set“, priseća se Ana.

Na sličnom setu je tri meseca ranije zablistala Svetlana Bojković, i to u nesvakidašnjoj ulozi, bez ijedne reči. Njen potez rukom videle su i gradske vlasti, koje do tog časa ni na koji način nisu reagovala na betoniranje zelenila. Zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić izjavio je nekoliko dana kasnije da je naložio JKP Čistoća da prekine dovoženje građevinskog

otpada na privremenu deponiju kod Reve. Izjavio je, međutim, da će potrebe Grada morati da budu zadovoljene na neki drugi način, s obzirom na to da Beograd godišnje proizvede milion tona građevinskog otpada, a da će postrojenje za preradu u Vinči moći da podnese samo petinu tog tereta. I dalje se ne zna koja će lokacija biti žrtvovana, ali je jasno da će zasipanje smećem biti još masovnije nego na Revi, jer Beogradu sledi i izgradnja metroa, pa će – kako kaže Vesić – „milioni kubika zemlje koji će se vaditi tokom izgradnje takođe morati da se odlože na određena mesta“ [6].

Iako deluje da je istovar šuta konačno obustavljen, Bela čaplja ne veruje gradskim vlastima da je s devastiranjem završeno. Zašto? „Zato što ni na jedan način nisu zaštitili zemljište pre nego što su krenuli sa nasipanjem. Počeli su s nasipanjem terena bez zaštite tla, a kada kiša pada i ispira otpad, ko zna šta sve završava u podzemnim tokovima, a samim tim i u reci. Oni nisu krenuli da prave postrojenje za reciklažu u pravom smislu, već su nasipali otpad, pa su zatrpavali i šumu i sve živo što je živelo u šumi. Nasipanje je zaustavljeno, ali mi odemo tamo s vremena na vreme, pa i dalje pronađemo poneku štetu. Nju ne stvaraju više ti veliki prevoznici, već mali. Moji momci su bili vredni, napravili su jedan bedem od kamenja s deponije, pa su zatvorili prilaz i ti prevoznici više ne mogu da dolaze“, s ponosom govori Ana.

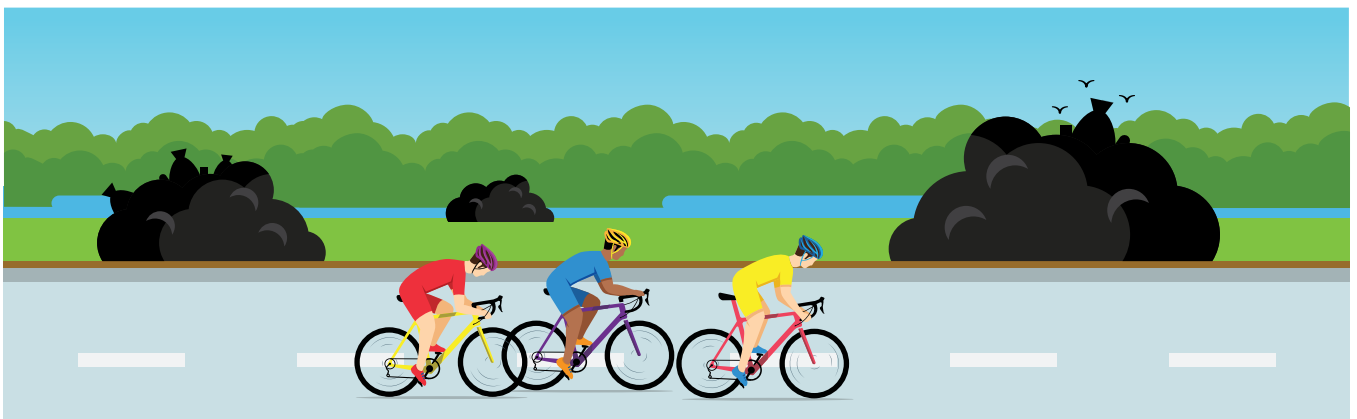
Kolonija promašenih života

Ovaj deo Pančevačkog rita bio je plavan i izuzetno nepogodan za naseljavanje sve do tridesetih godina prošlog veka, kada je u okviru skupocenog projekta rit isušen podizanjem nasipa, kopanjem kanala i postavljanjem pumpi. „Ovo pitanje je odavno na dnevnom redu“, pisala je „Pravda“ 1927. godine: „Već se mađarski režim vrlo ozbiljno bavio njime, no i pored toga, što su bili u pitanju i njihovi nacionalni interesi usled omogućivanja kolonizacije a i strategijski, nisu smeli Mađari ući u rešavanje ovog pitanja. Mađari su do duše imali u ovakvim poslovima ogromnih iskustava i stručnih ljudi prvog reda, pa su se ipak ustezali, da pristupe isušivanju Pančevačkog Rita“ [7].

Jedanaest godina kasnije, nakon isušivanja, isti list izveštava o strahovanjima Opštine da bi se na tom mestu mogla stvoriti „neka vrsta druge Jatagan male“. Zbog toga je, kako se navodi, opština nastojala da spreči „svako bespravno zidanje, kao i da ne dozvoli zidanje novih objekata“ [8]. Kako bi onemogućila bujanje „rugla, rasadnika bolesti i zločina“, Opština je za godinu dana srušila oko devedeset bespravno podignutih objekata, uglavnom stračara [9]. Izdanje Beogradskih opštinskih novina iz iste, 1938. godine, svedoči o detaljnoj kontroli domaćinstava u okviru terenskih pregleda: prilježno je beleženo stanje bunara (*neuredan / neuredan / dobro građen / neuredan*), potom čime se vadi voda (*kofom / kofom / kofom / pumpom*), kao i kakva je okolina (*neuredna avlija / uredna avlija / neuredna avlija / neuredna blizu svinjaka*) [10].

Uprkos nastojanjima vlasti da zavedu red, ovaj deo Pančevačkog rita u medijima se uglavnom pojavljivao u rubrikama posvećenim crnoj hronici ili bizarnostima. Jedan reporter 1937. piše kako je najreprezentativniji objekat tog kraja – što danas deluje dosta indikativno – stovarište. On Pančevački rit naziva i *kolonijom bede*: „Svi su krajevi tu zastupljeni: Dalmatinci, Ličani, Hercegovci, Bosanci, Srbijanci, Rusi... I svi ti ljudi doneli su iz svojih krajeva голу snagu i nemaštinu, od blata izlepili sebi kućice u stilu svoga rodnog kraja i čine ono što ima jedan vrlo širok i neodređen pojam – žive“. Reportaža se završava sledećom konstatacijom: „Vraćajući se iz ove kolonije, odnosi se utisak da ste bili u koloniji promašenih života“ [11]. Listamo li dalje, sve crnje od crnjeg: južni deo Pančevačkog rita decenijama je bio sinonim za razbojništvo, kriminal, bespravnu gradnju i bedu.

Jedan vek kasnije, ovaj kraj se i dalje suočava sa razbojništvom, ali su se uloge promenile: sada je opština ta koja podstiče bespravne akcije, a građani pokušavaju da zavedu red.

EuroVelo

Postapokaliptični prizori ugroženog područja oko Reve nisu vidljivi samo meštanjima Krnjače i Pančeva, tj. nisu sramota samo za naše oči, jer baš tuda prolazi evropska biciklistička ruta EuroVelo 6, duga 4.450 kilometara, koja spaja Atlantski okean i Crno more. „Ovo je ruta iz snova“, navodi se na zvaničnom sajtu ture [12]: „Predivni predeli uz Loaru i Dunav poznati su biciklistima širom sveta, i to s dobrim razlogom – u Francuskoj ćete probati najbolja vina nakon vožnje kroz vinograde, u Beču ćete posetiti najneverovatnije muzeje, dok ćete u Srbiji osetiti toplinu ljudi“. Oprezno sročena preporuka, mora se priznati. Izostavljene su jedinstvene atrakcije poput betonirane šume, ali i dalje imamo na raspolaganju dovoljno ljudske topline. To nije laž – kažu u Beloj čapli. Jedan njihov aktivista često pokupi strance koji stignu do nasipa, a ponudi im i prenoćište, pa bi na osnovu bogatog iskustva umeo do detalja da priča o razlikama između bicikliste Španca, Britanca i Holanđanina. Udruženje se zalaže da se na tom mestu napravi adekvatan kamp: „Kad putuju kroz Beograd, biciklisti nigde uz stazu nemaju smeštaj. Kod nas na nasipu bi mogli da kampuju, to je dosta zgodno mesto, ali su bojažljivi. To su ljudi iz belog sveta, iz Evropske unije, čudno im je da otvore šator nasred nasipa. Nama to ne bi smetalo, naprotiv. Pokušavali smo da sredimo odmorište za njih, da znaju da je tu bezbedno i da su dobrodošli, da su na pravom putu, da su u Evropi, ali nismo našli nijednu instituciju koja bi bila adresa za ovaj predlog“, kaže Ana Džakić.

Obraćali su se Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture. Bez odgovora. Onda i Ministarstvu za evropske integracije. Bez odgovora. Najzad, obratili su se organizaciji Danube Competence Center, čije je sedište u Beogradu, a koja se bavi promocijom održivog podunavskog turizma u deset zemalja Evrope. Na taj način su stupili u kontakt s konsultantom Jovanom Erakovićem, koji je trasirao EuroVelo u Srbiji, a ima i bogato iskustvo kao inspektor ruta. Zvanični podaci pokazuju kako je deonica od Beograda do bugarskog grada Ruse žuta (srednje kategorije), što bi značilo da je ruta razvijena, s postavljenim EuroVelo znacima, ali da nije i zvanično sertifikovana, poput one od Bazela do Konstanca. Koliko je ruta kroz Pančevački rit zaista razvijena, biciklisti iz Evrope otkriće na licu mesta. Nekada su uslovi bolji, a nekad lošiji, jer je „taj problem danas prepušten sam sebi, nema institucije koja se time dosledno bavi. Sibnica je zadužena da kosi travu na tom području, ali ako je ne pokosi biciklisti će vrlo lako pocepiti gume“, priča Ana.

Jedan u nizu problema odnosio se i na čuvara nasipa, koji je, prema Aninim rečima, počeo da se ponaša kao da je taj deo biciklističke rute njegovo zemljište, pa je Bela čaplja zatražila da se prekine njegov angažman. Usledio je poziv direktora Vodoprivrednog cetra Sava-Dunav: „Hteo je da nam održi lekciju, da nam objasni da ne možemo da gazdujemo nasipom kako mi hoćemo. Međutim, moj kolega iz udruženja, ozbiljan naučnik i preduzetnik, dobro je 'opleo' argumentima i posle toga je sve bilo kako treba. Čuvar je ostao, jer nama nije bilo u interesu da nekog lišimo posla i krova nad glavom, ali umirio se, svi smo spustili loptu“, priča Ana.

Epizoda se proširila na mali serijal s dosta zanimljivim preobratom, kada je čuvar u Čaplji prepoznao potencijalnog saveznika. Povod kao da je isplivao iz Jesenjinovih stihova: *Sedmero je oštenila kučka / Sedmero je oštenila žutih*. „Hej, evo neko je ovde izbacio kerušu sa sedam kučića, pa neka dođe Bela čaplja da se pobrine“, dojavio je čuvar. „To je problem s aktivizmom – postoji neka Bela čaplja u naselju Braće Marić, pa svaki čas neko zove i kaže 'Hajde, Čaplja, reaguj!'. A ja godinama pričam da nije poenta u tome da Čaplja reaguje, nego da se svako od njih oseti kao deo Čaplje i da da svoj doprinos!“, kaže Ana. „Sve što je želeo da uradimo mi mogao je i sâm da uradi – deca su mu na Fejsbuku, mogu brzo da okače sliku kučića i da pokušaju da im pomognu. Zauzmi se, uradi nešto!“

Beogradski dunavski park

Pomenutim Planom detaljne regulacije Privredne zone između saobraćajnice SMT, Pančevačkog puta i Dunava, gradske opštine Palilula“ bara Reva okarakterisana je kao vlažno stanište na čijem području je evidentirano preko 118 vrsta flore i faune, od čega su 44 vrste faune zaštićene Zakonom o potvrđivanju konvencije o očuvanju Evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa, pa je bara opisana kao „realno visoko vredan, prirodi blizak biotop sa visokom refugijalnom funkcijom“ [2]. U tom svetlu još bizarnije deluje odluka gradskih vlasti da u okolini Reve dozvoli kontinuirano stvaranje debelih naslaga građevinskog otpada. Bela čaplja je podnela predlog Zavodu za zaštitu prirode da se ova oblast zaštiti, budući da spada u IBA područja, tj. mesta od međunarodnog značaja za očuvanje ptica i biodiverziteta, identifikovana čvrstim, standardizovanim kriterijumima. Biće potrebno dosta vremena da priroda počne da se oporavlja od šoka koji je pretrpela, a isceljenje nikada neće biti potpuno, jer je šteta – kao što je već rečeno – zbog finansijskih dimenzija čišćenja terena praktično nenadoknadiva.

„Predata je inicijativa, a potom i peticija, kojom smo stavili do znanja koliko je bitno ovo područje vlažnih staništa. Njihova uloga je ogromna, a ekosistem koji se tamo nalazi jedan je od najraznovrsnijih. Od Zavoda za zaštitu prirode dobili smo odgovor da će oni predati svoju inicijativu Sekretarijatu za urbanizam i građevinske poslove, kako bi se to područje proglasilo najpre zelenom zonom Grada Beograda, da bi potom ušlo u program zaštite. Nadam se da će to zaista i biti realizovano“, kaže Ana Džakić.

Betoniranje šume ugrozilo je sisare i ptice, pogotovo mladunce, a neke životinjske vrste počele su da se povlače i godinama pre temeljne devastacije terena. Tim istraživača (Jović, Santovac i Anđus) pokušali su 2008. da u oblasti Reve pronađu belorepog barskog vranca, koji je na tom području identifikovan ranih sedamdesetih, zahvaljujući Ljubodragu Mihajloviću. Nisu uspeli. Kao razloge povlačenja ovog insekta istraživači su naveli ekstenzivnu poljoprivredu, kao i širenje industrijskih i stambenih naselja. „Lako je sagledati efekte rafinerije nafte u blizini bare Reva, ali i razumeti rizike koje donosi deponija čvrstog građevinskog otpada koji se odnedavno prikuplja u blizini Bare“, navode oni [13].

Bela čaplja se nada da bi na predmetnom području u dogledno vreme mogao da bude formiran Beogradski dunavski park, po uzoru na onaj iz Beča. To – podvlače – ne bi bio park sa ljuškama i klackalicama, već park prirode s odgovarajućom vegetacijom, amfiteatrom, prirodnjačkim domom i objektom za izložbe i edukaciju. Ana tačno može da zamisli taj idilični prizor: „Letnje je večer, dolaze građani, slušaju filharmoniju, šetaju se po tom velikom prostoru...“. Udruženje će početak 2022. godine iskoristiti za formiranje detaljnog plana parka, s projektnim okvirom koji će biti prezentovan relevantnim institucijama.

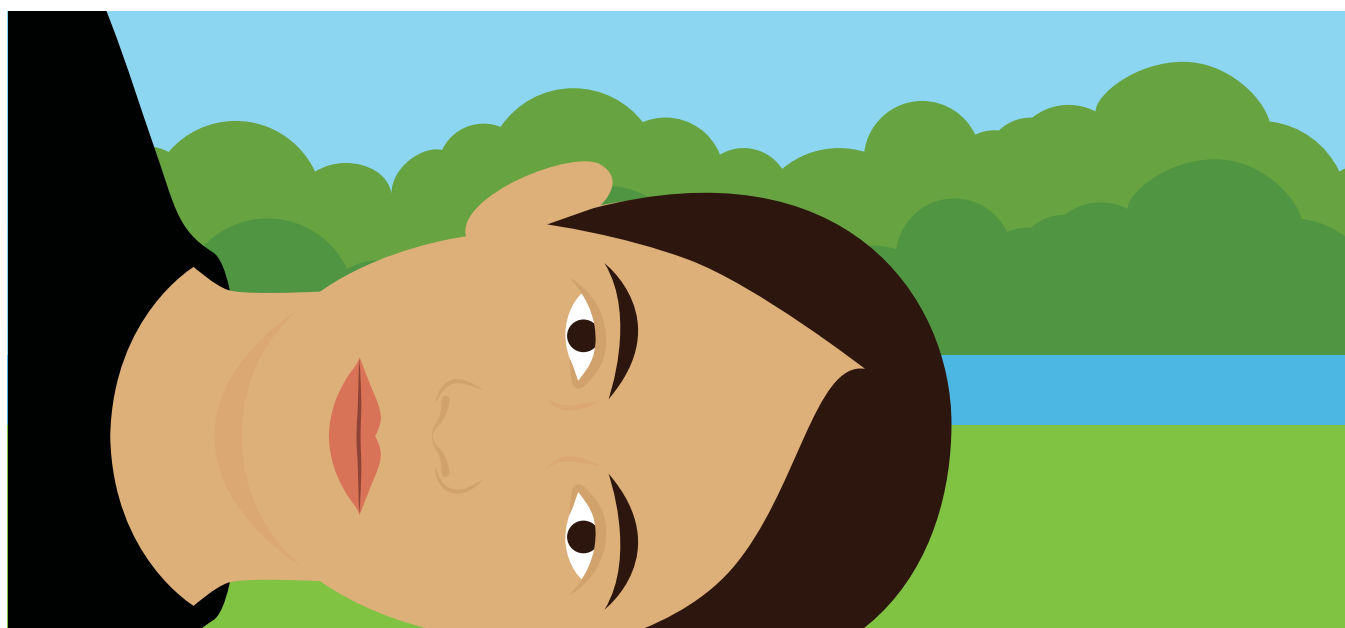

Non omnis moriar

Biće potrebno vreme da se sagledaju dimenzije učinjene štete, a još više vremena da se izbore prve pobede u vezi sa realizacijom Beogradskog dunavskog parka. Ne samo zbog tromosti institucija, već i zbog nedovoljnog interesovanja građana. Ana uočava šablon: potruđi se da na Fejsbuk stranici sve jednostavno i smisleno obrazloži, da ukaže na značaj ove borbe, ali na takve objave reaguje uvek istih 120 ljudi. „Najmanje podrške imaš od ljudi iz kraja, verovatno misle da mi primamo platu za ovo, ali navikli smo. I kada smo bili na Revi – najmanje smo imali ljudi iz kraja“. Čak i ako neko uoči problem, teško će reagovati na njega: „Dobijem, na primer, poziv, 'Ovi što prave crpnu stanicu, ispada im beton... Komšiji su pokrivali ogradu, treba ih prijaviti'. Kažem – Pa dobro, prijavite. 'Pa ne znam ja to da prijavim.' Ništa, sve što ste mi rekli napišite u SMS poruci, kratko, i pošaljite mi nekoliko fotki, pa ću ja to da preformulišem i poslaću. Niti sam dobila SMS niti sam dobila sliku“.

Bela čaplja je do sada sarađivala s velikim brojem organizacija, ali se najviše oslanja na sopstvene snage. „Organizovali smo radne akcije, tribine i kampove, radionicu za decu, kao i festival dokumentarnih filmova u saradnji sa dva udruženja, a nadam se da ću u budućnosti sprovoditi još više takvih aktivnosti. Moji drugari sa terena su zaista sposobni. Imamo alat i kombije, možemo da izvedemo aktivnosti na otvorenom koje iziskuju dosta logistike i pripreme terena. Nakon svega, super se osećaš: zoveš ljude, pružiš im neki sadržaj i znaš da si uradio lepu stvar“, priča Ana. A ako nečija reakcija na *lepu stvar* nije lepa? „Mnogo se posvetimo tim aktivnostima, i psihički i fizički, i onda ne dozvoljavam ljudima da me povrede. Ranije su me negativni komentari pogađali, a sad se vodim načelom mog kolege 'Il se pridruži ili produži'. Mislím da svako može bar malo da dā svoj doprinos. I da treba“.

Upravo zahvaljujući takvom stavu Reva i dalje diše, iako je do grla zatrpána otpadom. „A sve što nadživi smrt“ – zapisao je Kiš na kraju onog istog „Peščanika“ – „jeste jedna mala pobeda nad večnošću ništavila. *Non omnis moriar*“.

Reference

- [1] Kiš, Danilo. (2016). Peščanik. Beograd: Arhipelag.
- [2] Plan detaljne regulacije privredne zone između saobraćajnice SMT, Pančevačkog puta i Dunava, Gradska opština Palilula. (2018). Službeni list Grada Beograda, LXII, 124.
- [3] Šumsko gazdinstvo Beograd. (N/A). Srbija šume.
<https://srbijasume.rs/delovi/sg-beograd-beograd/>
- [4] Vodoprivredno preduzeće DP "Sibnica" (N/A). Privreda.gov.rs.
https://privatizacija.privreda.gov.rs/upload/company_contract/5643_20140523_110203.pdf
- [5] Bojković: Ovo što se radi sa životnom sredinom u Srbiji je kriminal. (2021, 27. maj). Beta / N1.
https://rs.n1info.com/vesti/bojkovic-ovo-sto-se-radi-sa-zivotnom-sredinom-u-srbiji-je-kriminal/?fbclid=IwAR3BkoMI-RpTILoB7uWUp_i2iLMokvQoK5CJWWj40N2HYG46r3kchBuUcmw
- [6] Vesić naložio Gradskoj čistoći da ne dovozi građevinski otpad kod bare Reva (2021, 1. jun). N1.
<https://rs.n1info.com/vesti/vesic-nalozio-gradskoj-cistoci-da-ne-dovozi-gradjevinski-otpad-kod-bare-reva/>
- [7] Isušivanje Pančevačkog rita. (1938, 15. jul). Beograd: Pravda.
- [8] Jatagan mala. (1938, 5. avgust). Beograd: Pravda.
- [9] Rušenje stračara. (1937, 20. januar). Beograd: Pravda.
- [10] Terenski pregled. (1938). Beograd: Beogradske opštinske novine.
- [11] Pančevački rit, gde „nameštena soba“ košta 50 dinara. (1937). Beograd: Pravda.
- [12] EuroVelo 6. (N/A). EuroVelo. <https://en.eurovelo.com/ev6/serbia>
- [13] Jović, Miloš; Santovac, Svetozar & Andjuz, Ljiljana. (2008). *Leucorrhinia caudalis* (Charpentier, 1840)—a new or an ex dragonfly species in Serbian fauna. *Bulletin of the Natural History Museum in Belgrade*, 1, 161–171.

Impresum

Izdavač:
CRTA

Autor:
Stefan Janjić

Dizajn i prelom:
Jakov Ponjavić

Januar 2022.

